

Корпоративне право

Підручник містить ґрунтовний теоретико-практичний аналіз нового для української правової дійсності структурного елемента системи права — корпоративного права. Матеріал подається у доступній для засвоєння формі.

Підручник є першим в Україні виданням, в якому питання корпоративного права розкриваються з урахуванням Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», нового Закону України «Про акціонерні товариства», оновлених актів корпоративного законодавства, а також судової практики Верховного Суду з розгляду корпоративних спорів. Авторами враховано зміни у чинному законодавстві України станом на 1 березня 2025 року.

Особливої цінності підручнику додає той факт, що він підготовлений науковцями-практиками, які поєднують наукову та педагогічну діяльність із практичним застосуванням норм корпоративного права.

Підручник може бути використаний як базовий для здобувачів вищої освіти, які вивчають дисципліну «Корпоративне право». Підручник також адресовано викладачам, юристам-практикам та усім тим, хто цікавиться проблематикою корпоративного права.

Гарагонич О. В., Дорошенко Л. М.,
Кологойда О. В., Походжук Т. Б.

Корпоративне право

Підручник

ЮРІНКОМ ІНТЕР
Київ–2025

УДК 346:334.7]+347.72](075.8)
Г21

*Затверджено Вченою радою Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 16 від 29 квітня 2025 року)*

Рецензенти:

Р. А. Джабраїлов — заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України», доктор юридичних наук, професор;

О. В. Лукомська — начальник управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду;

Н. В. Щербакова — професорка кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, докторка юридичних наук, доцентка

Гарагонич О. В., Дорошенко Л. М., Кологойда О. В., Пожоджук Т. Б.
Г21 Корпоративне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 668 с.

ISBN 978-966-667-893-8

Підручник містить ґрунтовний теоретико-практичний аналіз нового для української правової дійсності структурного елемента системи права — корпоративного права. Матеріал подається у доступній для засвоєння формі.

Підручник є першим в Україні виданням, в якому питання корпоративного права розкриваються з урахуванням Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», нового Закону України «Про акціонерні товариства», оновлених актів корпоративного законодавства, а також судової практики Верховного Суду з розгляду корпоративних спорів. Авторами враховано зміни у чинному законодавстві України станом на 1 березня 2025 року.

Особливої цінності підручнику додає той факт, що він підготовлений науковцями-практиками, які поєднують наукову та педагогічну діяльність із практичним застосуванням норм корпоративного права.

Підручник може бути використаний як базовий для здобувачів вищої освіти, які вивчають дисципліну «Корпоративне право». Підручник також адресовано викладачам, юристам-практикам та усім тим, хто цікавиться проблематикою корпоративного права.

УДК 346:334.7]+347.72](075.8)

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-966-667-893-8

© Гарагонич О. В., Дорошенко Л. М.,
Кологойда О. В., Пожоджук Т. Б., 2025
© Юрінком Інтер, 2025

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	8
Передмова	9

Розділ 1. Загальна характеристика корпоративного права (Гарагонич О. В.)

1. Поняття корпоративного права	13
2. Предмет корпоративного права.....	18
3. Суб'єкти корпоративних відносин.....	23
4. Джерела корпоративного права.....	27
? Запитання для самоконтролю	33

Розділ 2. Господарські товариства і виробничі кооперативи (Гарагонич О. В.)

1. Загальна характеристика господарських товариств.....	37
2. Акціонерне товариство	43
3. Товариство з обмеженою відповідальністю.....	49
4. Товариство з додатковою відповідальністю.....	53
5. Повне товариство	54
6. Командитне товариство.....	57
7. Виробничий кооператив	60
? Запитання для самоконтролю	64

Розділ 3. Корпоративні права та обов'язки (Кологойда О. В.)

1. Поняття та ознаки корпоративних прав.....	67
2. Види корпоративних прав.....	81
3. Підстави та момент набуття та припинення корпоративних прав.....	91
4. Право на участь в управлінні та порядок його реалізації... ..	106
5. Право на отримання дивідендів	130
6. Право на отримання інформації.....	137
7. Права меншості	145
8. Право на вихід з товариства та порядок його реалізації	147
9. Право на отримання частини майна або вартості частини майна товариства у разі ліквідації (право на ліквідаційну квоту)	153

10. Особливості реалізації корпоративних прав держави	158
11. Корпоративні обов'язки	168
? Запитання для самоконтролю	172

Розділ 4. Створення юридичних осіб корпоративного типу (Дорошенко Л. М.)

1. Загальні положення про створення юридичних осіб корпоративного типу	175
2. Способи та стадії створення юридичних осіб корпоративного типу	183
3. Установчі документи юридичної особи корпоративного типу	185
4. Державна реєстрація юридичних осіб корпоративного типу	193
5. Створення окремих видів юридичних осіб корпоративного типу шляхом заснування та реорганізації.....	205
6. Створення відокремлених підрозділів юридичних осіб корпоративного типу	207
? Запитання для самоконтролю	209

Розділ 5. Корпоративне управління (Гарагонич О. В.)

1. Поняття та принципи корпоративного управління	211
2. Структура корпоративного управління.....	217
3. Правовий статус посадових осіб.....	219
4. Вищий орган	224
5. Виконавчий орган	234
6. Наглядова рада	237
7. Рада директорів	244
8. Корпоративний секретар.....	246
9. Перевірка (аудит) фінансово-господарської діяльності в товариствах	249
10. Особливості корпоративного управління в персональних господарських товариствах.....	252
? Запитання для самоконтролю	255

Розділ 6. Корпоративний комплаєнс (Пожоджук Т. Б.)

1. Загальна характеристика корпоративного комплаєнсу	259
--	-----

2. Організаційна структура системи корпоративного комплаєнсу.....	266
3. Порядок впровадження системи корпоративного комплаєнсу.....	273
? Запитання для самоконтролю	282

Розділ 7. Капітал юридичних осіб корпоративного типу (Гарагонич О. В.)

1. Поняття та функції статутного капіталу	285
2. Формування статутного капіталу	288
3. Збільшення статутного капіталу.....	293
4. Зменшення статутного капіталу.....	300
5. Резервний капітал.....	308
? Запитання для самоконтролю	309

Розділ 8. Правове регулювання викупу акцій та часток, обов'язкового викупу та обов'язкового продажу акцій (Кологойда О. В.)

1. Вкуп товариством власних акцій (часток у статутному капіталі)	313
2. Обов'язковий вкуп акцій акціонерним товариством	317
3. Правове регулювання обов'язкового продажу акцій на вимогу власника домінуючого контрольного пакета акцій (процедура сквіз-аут)	329
4. Правове регулювання обов'язкового придбання акцій власником домінуючого контрольного пакета акцій на вимогу акціонера (процедура сел-аут).....	352
? Запитання для самоконтролю	355

Розділ 9. Договори в корпоративному праві (Дорошенко Л. М.)

1. Свобода договору в корпоративному праві	359
2. Класифікація договорів у корпоративному праві	369
3. Корпоративний договір як основний регулятор договірних корпоративних відносин	373
4. Інші договори в корпоративному праві	400
? Запитання для самоконтролю	413

Розділ 10. Значні правочини та правочини, щодо яких є заінтересованість у господарських товариствах

(Походжук Т. Б.)

1. Поняття та ознаки значних правочинів і правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість..... 417
2. Порядок вчинення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість у господарських товариствах..... 427
3. Правові наслідки вчинення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, з порушенням встановленого порядку..... 434
- ? Запитання для самоконтролю 439

Розділ 11. Корпоративна відповідальність

(Кологойда О. В.)

1. Загальні засади корпоративної відповідальності 443
2. Принципи корпоративної відповідальності 454
3. Межі корпоративної відповідальності 464
4. Фідуціарні обов'язки посадових осіб 471
5. Окремі правові форми та види корпоративної відповідальності..... 476
- ? Запитання для самоконтролю 484

Розділ 12. Корпоративні спори (Кологойда О. В.)

1. Поняття та ознаки корпоративного спору..... 487
2. Види корпоративних спорів 493
3. Учасники корпоративних спорів..... 528
4. Юрисдикція корпоративних спорів 544
5. Альтернативні способи вирішення корпоративних спорів..... 546
- ? Запитання для самоконтролю 555

Розділ 13. Припинення корпоративних правовідносин

(Дорошенко Л. М.)

1. Підстави припинення корпоративних правовідносин..... 559
2. Вихід учасника з юридичної особи корпоративного типу 564

3. Виключення учасника з юридичної особи корпоративного типу	575
4. Відчуження частки (акцій)	582
5. Звернення стягнення на частку (пай) учасника (члена)	604
6. Інші підстави припинення корпоративних відносин.....	611
? Запитання для самоконтролю	621

Розділ 14. Припинення юридичних осіб корпоративного типу *(Дорошенко Л. М., Пожоджук Т. Б.)*

1. Правові засади припинення юридичних осіб корпоративного типу <i>(Дорошенко Л. М.)</i>	625
2. Припинення юридичних осіб корпоративного типу в результаті реорганізації <i>(Пожоджук Т. Б.)</i>	635
3. Припинення юридичних осіб корпоративного типу в результаті ліквідації <i>(Дорошенко Л. М.)</i>	647
? Запитання для самоконтролю	663

Перелік умовних позначень

АТ	– акціонерне товариство
Закон про АТ	– Закон України «Про акціонерні товариства»
Закон про ТОВ та ТДВ	– Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ТДВ	– товариство з додатковою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України
АМКУ	– Антимонопольний комітет України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

ПЕРЕДМОВА

Поява і динамічний розвиток юридичних осіб корпоративного типу стали феноменом, невідомим раніше економіці України. Цей процес вимагав зміни правових підходів до осмислення ролі і місця нових суб'єктів бізнесу, а також до правового регулювання їх діяльності. Це в свою чергу дало потужний імпульс для формування нового елемента в системі права України — корпоративного права, предметом регулювання якого стали корпоративні відносини.

Під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників корпоративне право в Україні продовжує еволюціонувати. Не припиняються процеси пошуку оптимальних правових конструкцій та механізмів для вітчизняного корпоративного законодавства. Оновлюються підходи до правового регулювання корпоративних відносин.

В умовах широкомасштабної агресії корпоративне законодавство, а також інструменти регулювання діяльності юридичних осіб корпоративного типу є одним із елементів реформування вітчизняної економіки, підвищення інвестиційної привабливості та економічного потенціалу України.

Попри те, що правова основа регулювання діяльності юридичних осіб корпоративного типу уже сформувалась, вона далеко не завжди відповідає вимогам практики. Пояснюється це тим, що розвиток корпоративних відносин відбувається в стрімкому темпі, в результаті чого економіка випереджає право. Тому поява якісно нових економічних відносин поки що не знаходить належного законодавчого закріплення. Досі відсутня єдність у розумінні процесів, які відбуваються у корпоративному секторі економіки, що породжує велику кількість теорій і гіпотез, які нерідко навіть суперечать одна одній. У зв'язку з цим виникає необхідність додаткового уточнення питань, які стосуються визначення основоположних понять корпоративного права, сутності корпоративних відносин, особливостей правового статусу юридичних осіб корпоративного типу, корпоративного управління, вирішення корпоративних конфліктів тощо.

Корпоративне право охоплює доволі широкий спектр питань. Майже кожен аспект створення, діяльності, управління і припинення юридичних осіб корпоративного типу, правового статусу їх учасників (засновників, акціонерів, пайовиків) може сформулювати об'єкт

окремого ґрунтового вивчення. Тому головною метою запропонованого читачеві підручника стало подати в стислій та доступній для сприйняття формі базові знання з ключових питань правового регулювання корпоративних відносин, а також показати можливість їх застосування в практичній діяльності.

У підручнику викладені правові основи створення, діяльності, управління і припинення юридичних осіб корпоративного типу різних організаційно-правових форм, формування капіталу таких організацій, висвітлені особливості правового статусу інших учасників корпоративних відносин, проаналізовано специфіку розгляду і вирішення корпоративних спорів. Окрему увагу автори підручника приділили новим інститутам корпоративного права, наприклад, однорівневій структурі корпоративного управління, корпоративним договорам, корпоративному комплаєнсу, обов'язковому викупу та продажу акцій, корпоративній відповідальності тощо.

Викладений теоретичний матеріал, рекомендована література, запитання для самоконтролю сприятимуть засвоєнню основних дефініцій та положень корпоративного права.

Підручник підготовлено з урахуванням положень Цивільного кодексу України, Законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про акціонерні товариства», «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», «Про кооперацію», інших нормативно-правових актів корпоративного законодавства, чинних станом на 1 березня 2025 року, та практики їх застосування.

Авторський колектив підручника сподівається, що викладений у ньому матеріал сприятиме розвитку корпоративного права в Україні.

Підручник може бути рекомендований студентам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, юристам-практикам, а також усім тим, хто цікавиться питаннями правового регулювання корпоративних відносин.

Розділ 1

Загальна характеристика корпоративного права

(Гарагонич О. В.)

1. Поняття корпоративного права
 2. Предмет корпоративного права
 3. Суб'єкти корпоративних відносин
 4. Джерела корпоративного права
- Запитання для самоконтролю*
-

1. Поняття корпоративного права

Уже тривалий час питання, пов'язані з корпоративним правом, викликають в Україні чималий інтерес. Корпоративне право викладається у більшості юридичних закладах вищої освіти країни. Застосування у законодавстві, правовій та судовій практиці корпоративної термінології уже стало звичним явищем. У юридичній спільноті сформувався навіть окремий прошарок юристів-корпоративістів — фахівців у сфері корпоративного права.

Хоча термін «корпоративне право» став невід'ємною частиною правового життя України, питання про те, що таке корпоративне право, залишається відкритим. Проблемна ситуація, у котрій перебувають дослідники питань правового регулювання корпоративних відносин, багато в чому обумовлена існуванням різних підходів щодо розуміння категорій «корпоративне право», «корпоративні відносини», «суб'єкти корпоративних відносин». Тривалий час у правовій науці триває наукова дискусія щодо визначення поняття корпоративного права і його місця у системі права.

З цього приводу у науковій літературі сформувались різні (іноді навіть діаметрально протилежні) підходи до визначення місця корпоративного права у правовій системі. Автори, котрі досліджували цю проблему, визначали корпоративне право як:

- 1) комплексну галузь права (І. В. Спасибо-Фатєєва¹, О. В. Серих²);

¹ Спасибо-Фатєєва І. В. Поняття корпоративного права. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 4. С. 113–114.

² Серих О. В. Класифікація джерел корпоративного права України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2011. № 1. С. 96–99.

2) окрему галузь права (право юридичних осіб), що регулює суспільні відносини, які виникають між учасниками, юридичними особами та їх органами у зв'язку зі створенням, управлінням та припиненням юридичних осіб (В. М. Кравчук)³;

3) галузь права, що регулює взаємовідносини, що виникають між засновниками (учасниками, членами) юридичних осіб та самими юридичними особами, а також відносини в процесі створення та державної реєстрації юридичних осіб (І. В. Татарчук, Т. Є. Дяків)⁴;

4) сукупність норм, що регламентують правовий статус господарських товариств та організацій (корпорацій), регулюють відносини з приводу їх створення, діяльності, управління та припинення, а також відносини внутрішнього характеру, які складаються в товаристві (О. О. Мельник)⁵;

5) комплексний міжгалузевий правовий інститут, норми якого регулюють приватноправові і публічно-правові відносини, які складаються у зв'язку зі створенням, діяльністю та ліквідацією господарських товариств (О. Р. Кибенко)⁶;

6) комплексний правовий інститут, який базується на понятійному апараті цивільного права (І. Б. Саракун)⁷;

7) інститут цивільного права (В. В. Луць⁸, В. А. Васильєва⁹, Н. С. Глусь¹⁰);

³ Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики Київ: Істина, 2005. С. 12–13.

⁴ Корпоративне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2013. С. 4.

⁵ Мельник О. О. Корпоративне право: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2009. С. 4.

⁶ Кибенко Е. Р. Корпоративное право Украины: учебное пособие. Харьков: Эспада, 2001. С. 36.

⁷ Саракун І. Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... к. ю. н. Київ, 2008. С. 5.

⁸ Луць В. В., Сивий Р. Б., Яворська О. С. Акціонерне право: навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Луця, О. Д. Крупчана. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. С. 15.

⁹ Корпоративне право України: підручник / за заг. ред. В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2010. С. 10.

¹⁰ Глусь Н. С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис. ... к. ю. н. Київ, 2000. С. 13.

8) підгалузь господарського права (О. В. Гарагонич¹¹, І. В. Лукач¹², А. В. Смітюх¹³).

Кожен із наведених підходів має як свої сильні, так і слабкі сторони.

Як контраргументи визнання корпоративного права галуззю права, як правило, наводиться відсутність власного предмета і методів регулювання, відмінних від інших галузей права. Напевно, з розвитком корпоративного законодавства України і загалом корпоративних відносин це стане можливим. Однак наразі стверджувати про корпоративне право як окрему або комплексну галузь права передчасно.

Тлумачення корпоративного права «внутрішнім» правом юридичної особи чи корпорації встановлює виключно локальний характер цього права й істотно звужує сферу його правового регулювання. Такий підхід, як слушно зауважує В. В. Луць, є досить суперечливим, оскільки не окреслює кола відносин, які є предметом корпоративно-правового регулювання, і невиправдано звужує нормативно-правову базу, ототожнюючи об'єктивне корпоративне право з системою норм, розроблених у межах певного товариства¹⁴.

Якщо стати на позицію авторів, які ототожнюють корпоративне право з інститутом або підгалуззю цивільного права, то доведеться ігнорувати факт правового регулювання корпоративним правом значного масиву відносин, пов'язаних з корпоративним управлінням, здійсненням контролю, відносин між учасниками (акціонерами, членами) корпоративного підприємства і особами, які виконують функції органів юридичної особи. Адже згідно із ч. 2 ст. 1 ЦКУ до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом. На цьому

¹¹ Гарагонич О. В. Поняття та предмет корпоративного права. *Науковий вісник УжНУ. Серія право*. 2013. Вип. 22. Ч. II. Т. 2. С. 27–28.

¹² Лукач І. В. Теоретичні проблеми правового регулювання корпоративних відносин в Україні: монографія. Київ: Ліра-К, 2015. С. 328.

¹³ Смітюх А. В. Корпоративне право у схемах: навчальний посібник. Київ: Істина, 2011. С. 48.

¹⁴ Луць В. В., Сивий Р. Б., Яворська О. С. Акціонерне право: навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Луця, О. Д. Крупчана. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. С. 14.

наголошують як представники господарського права¹⁵, так і представники науки цивільного права¹⁶.

На сучасному етапі розвитку корпоративного права вбачається доцільним відійти від спорів щодо галузевої належності цього правового утворення та його місця в системі права.

Корпоративне право — це сукупність правових норм, які регулюють корпоративні відносини, що виникають у зв'язку з утворенням, діяльністю, управлінням і припиненням юридичних осіб корпоративного типу.

Ознаки корпоративного права:

1) корпоративне право є системою однорідних предметно пов'язаних правових інститутів, норми яких регулюють корпоративні відносини;

2) наявність предмета правового регулювання — корпоративних відносин, що виникають у зв'язку з утворенням, діяльністю, управлінням і припиненням юридичних осіб корпоративного типу;

3) використання методів правового регулювання корпоративних відносин, які забезпечують збалансоване врахування та захист приватних і публічних інтересів юридичних осіб корпоративного типу, їх учасників (акціонерів, членів), посадових осіб, працівників та інших стейкхолдерів (методу автономних рішень, методу владних приписів, методу координації (узгодження), методу рекомендацій);

4) значний нормативний масив у корпоративному праві становлять корпоративні акти, які встановлюються органами юридичних осіб корпоративного типу і поширюються на суб'єктів корпоративних відносин;

5) у разі порушення норми корпоративного права забезпечуються не тільки державним, а й корпоративним примусом. Насамперед сама юридична особа корпоративного типу впливає на порушника, використовуючи санкції, передбачені в корпоративних актах. При недостатності засобів цілком можливе звернення по захист до суду,

¹⁵ Щербина В. С. Правова природа корпоративних відносин. *Українське комерційне право*. 2006. № 7. С. 10–14; Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2003. С. 134–136.

¹⁶ Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. Київ: Істина, 2005. С. 10–11.

Книги, які можуть вас зацікавити

Модельні правила
речевого права

Бухгалтерський облік
та податкова звітність
самозайнятих осіб

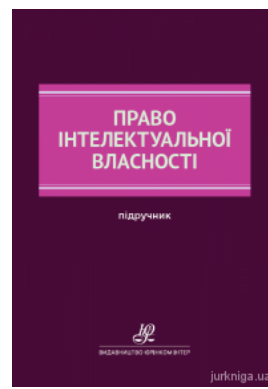
Договори в
корпоративному праві:
проблеми теорії та
практики

Міжнародне
торговельне право

Кодекс суддівської
етики.
Науково-практичний
коментар

Право інтелектуальної
власності: підручник

Перейти до галузі права
Корпоративне право

Перейти на сайт →